

**Ruoka-avun järjestäminen yhteistyönä
Pirkanmaalla**
Hankesuunnitelma

Tampereen kaupunki
Mika Vuori, suunnittelupäällikkö
9.2.2024

Sosiaali- ja terveysministeriön päätös VN/25648/2023

Sisällysluettelo

1	Hankkeen tarve.....	3
2	Kohderyhmä	3
3	Hankkeen tavoitteet	3
4	Toteutus.....	4
4.1	Aikataulu.....	4
4.2	Toimenpiteet.....	4
5	Tuotokset, tulokset ja vaikutukset	5
6	Hankkeen hallinnointi.....	5
6.1	Hankkeen toimijat ja organisoituminen.....	5
6.2	Hankkeen resurssit	6
6.3	Viestintä.....	7
6.4	Seuranta ja arviointi	7
6.5	Riskit ja niihin varautuminen	7

1 Hankkeen tarve

Ruoka-aputoiminnalla tuetaan ihmisten hyvinvointia ja terveyttä mahdollistamalla eri keinoin yhteiskunnan heikompiosaisten ja vähävaraisten ihmisten ravinnon saantia ja arjessa pärjäämistä.

Ruoka-avun tarve on Suomessa kasvanut kuluvana vuonna verrattuna vuoteen 2022 Ruoka-avun tilannekatsauksen mukaan. Voimakas elinkustannusten nousu, sisältäen sähkön, polttoaineiden ja elintarvikkeiden kustannusten kasvun, on tuonut uusia asiakkaita ruoka-avun piiriin. Samalla monien ihmisten avuntarve on pitkittynyt. Ruoka-avun tilannekatsauksen kyselyyn vastanneista ruoka-aputoimijoista lähes 60 % raportoi asiakasmäärien kasvaneen syksystä 2022. Ruoka-avun tilannekatsausten perusteella vuosi 2023 oli jo neljäs vuosi peräkkäin, kun ruoka-aputoimijat raportoivat avuntarpeen kasvusta. (Ruoka-avun tilannekatsaus, kevät 2023.)

Toimintaa järjestetään osassa Pirkanmaan hyvinvointialueen kuntia. Tavoitteena on hyödyntää olemassa olevien toimijoiden verkostoja asiakkaiden tavoittamiseksi. Paikallisen järjestämisen tueksi tulee rakentaa pysyvämmät mekanismit, joiden avulla eri toimijat voivat suunnitella ja kehittää ruoka-aputoimintaa pidemmällä tähtäimellä.

Hankkeessa ruoka-aputoimijat ovat yleishyödyllisiä yhdistyksiä tai säätiöitä perustoimintansa mukaisesti. Markkinoilla toimivia hävikkiruuan jakeluun liittyviä kaupallisia toimijoita on vähän, mutta ruoka-avulle on olennaista laaja alueellinen kattavuus ja heikoimmassa asemassa olevien tavoittaminen (maksuttomuus).

2 Kohderyhmä

Hankkeen kohderyhmänä on taloudellisessa ahdingossa olevat ja vähävaraiset henkilöt ja he, joilla esimerkiksi velkaantumisen, riippuvuus- tai mielenterveysongelmien vuoksi on tarvetta ruoka-apuun. Elinkustannusten nousun myötä asiakkaiden joukkoon on tullut lisää nuoria, työssäkäyviä ja lapsiperheitä. Myös Ukrainan sotaa paenneet näkyvät edelleen ruoka-avussa niin avuntarvitsijoina kuin vapaaehtoisina. (Ruoka-avun tilannekatsaus, kevät 2023.)

Lisäksi hankkeella tavoitellaan ruoka-aputoimijoille selkeää toimintatapaa ja järjestelmää, joka mahdollistaa toiminnan apua tarvitsevien kanssa pitkäjänteisesti ja eri toimijoiden yhteistyössä kehittämisen.

Asiakkaiden osallistuminen toiminnan kehittämiseen mahdollistetaan esimerkiksi haastatteluilta ja kyselyillä. Lisäksi toiminnassa mukana olevat järjestöt ja säätiöt tuottavat oman toimintansa osalta asiakaskokemustietoa. Toimintaa muutetaan tarvittaessa hankkeen aikana.

3 Hankkeen tavoitteet

- Yli 90 % alueen kaupoista on katettu hävikkiruuan osalta hankkeen päättymiseen mennessä sisältäen Ruokapankin toiminnan.
- Ruuan jakelijat saavat avustusta asiakasmäärien ja jaettujen ruokamäärien suhteessa.

- Hyvinvointialue kohtaa asiakkaita etsivän sosiaalityön menetelmin ja tarjoaa palveluohjausta ruokajonoissa oleville henkilöille. Tarvittaessa heille annetaan etuusneuvontaa tai kerrotaan saatavilla olevista sosiaali- ja terveyspalveluista.
- Kaikki hankkeen toimijat ovat mukana [ruoka-apu.fi](https://www.ruoka-apu.fi) -sivuilla ja verkostossa.
- Hankkeen toimijat kehittävät toimintaansa ja seuraavat ruoka-avun kilomäärinä ja asiakasmäärinä ja sille on luotu alueellinen malli.

4 Toteutus

4.1 Aikataulu

Hanke alkaa, kun päätös valtionosuudesta on saatu ja Pirkanmaan toiminnan koordinoinnista on sovittu. Päätoiminta-aika alkaa vuoden 2024 alussa. Osatoteuttajat ovat toimittaneet alustavan suunnitelman rahoituksen käytöstä valtionavustushakemuksen yhteydessä, ja se toimii myös toteutussuunnitelman runkona. Hankkeen toteutusta suunnitellaan tarkemmin yhdessä kaikkien toimijoiden kanssa alkuvuodesta 2024.

Mikäli projektiaikana joku toimija muuttaa toimintatapaansa tai joku uusi toimija haluaa aloittaa ruoka-avun järjestämisen, pitää asiasta sopia erikseen hankkeen hallinnoijan kanssa. Ruoka-apua voi alkaa järjestämään valtionosuuspäätöksen jälkeen, kun toimijat ovat toimittaneet tarkemmat suunnitelmansa hankkeen hallinnoijalle.

Toimintaa jatketaan valtionavustuspäätöksen mukaisesti vuoden 2024 ajan.

4.2 Toimenpiteet

Hankkeen tuotoksena jaetaan ruokaa sitä tarvitseville Pirkanmaan hyvinvointialueen alueella. Ruoka jaetaan ruoka-apu.fi-sivustolla ilmoitettuina aikoina ja ilmoitetuissa paikoissa. Ruoka punnitaan vastaanotossa ja varmistetaan sekä hygienia että kylmäketjun toiminta. Ruoka jaetaan [ruoka-apu.fi](https://www.ruoka-apu.fi) -sivuilla ilmoitettuina aikoina ja ilmoitetuissa paikoissa. Hyvinvointialue hyödyntää mahdollisuuksien mukaan ruokajonon kontaktit palvelutarpeen ja -ohjauksen tueksi.

Osa hankkeen varoista osoitetaan yhteisöruokailun kustannuksiin eri asuinalueilla. Yhteisöruokailua toteutetaan yhteistyössä järjestöjen, seurakunnan ja Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirha) kesken hyödyntäen myös vapaaehtoisia ja yhteisöneuvoja. Yhteisöruokailuun voidaan liittää yhteisöneuvontaa ja sosiaalihuollon toteuttamaa palveluohjausta niissä paikoissa, joissa tämä koetaan tarpeelliseksi. Toimintaa kehitetään osana Pirhan yhteisösosiaalityön kehittämistä. Yhteisöruokailuista yhdistettynä yhteisöneuvontaan on saatu hyviä kokemuksia Tampereella. Ruuan lisäksi toiminnassa toteutuvat työllistävät ja vertaistuelliset elementit, jotka lisäävät sosiaalista hyvinvointia ja kuuluvuuden tunnetta.

Pirhan etsivä työ jalkautuu yhteistyössä Tampereen evankelis-luterilaisten seurakuntien diakoniatyön kanssa suunnitelmallisesti suurimpiin ruokakassijonoihin antamaan palveluneuvontaa. Liikkuvaa ja jalkautuvaa työtettä on toteutettu evankelis-luterilaisten seurakuntien, Martinus-säätiön ja Pirhan yhteisessä Liki-hankkeessa, joka päättyi elokuussa 2023. Hankkeessa todettiin jalkautuvalle työotteelle olevan suuri tarve. Ruokajonoissa on paljon ihmisiä, jotka eivät eri syistä ole hakeneet viimesijaisia etuuksia kuten perus- tai harkinnanvaraista toimeentulotukea.

5 Tuotokset, tulokset ja vaikutukset

Hankkeen päätuotoksena on, että hävikkiruoka on toimitettu ruuan tarvitsijoille sovitulla tavalla. Tähän tarvitaan toimintaan sitoutuneita toteuttajia, seurantaa asiakas- ja ruokamääristä, jakopaikoista ja -ajoista sekä viestintää edellä mainituista. Ruuan jakelijoille annetaan avustusta asiakas- ja ruokamäärän perusteella. Pidemmän aikavälin tavoitteena on kehittää pysyviä toimintamalleja ja yhteistyötä esimerkiksi Ruokapankin toiminnan sekä yksittäisten toimijoiden toiminnan varmistamiseksi.

Yhtenä Pirhan sosiaalihuollon tehtävänä on rakenteellinen sosiaalityö, eli tiedontuotanto, analysointi ja vaikuttamistyö sosiaalisista ja yhteiskunnallisista ilmiöistä ja ongelmista. Koska ruokajonot liittyvät kiinteästi ilmiötasolla köyhyyteen, eriarvoisuuteen ja osattomuuteen, on tarkoituksenmukaista hyödyntää ilmiön ja vaikutusten analysoinnissa sosiaalista raportointia, joka on rakenteellisen sosiaalityön keskeisiä menetelmiä. Sosiaalisen raportoinnin avulla voidaan tehdä myös toimenpide-ehdotuksia ruokajonoilmiön ja sen taustalla olevien juurisyiden korjaamiseksi sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla. Esimerkiksi perusturvan tason muutokset vaikuttavat oletettavasti ruoka-avun tarpeeseen, ja sosiaalisen raportoinnin avulla tietoa saadaan kerättä, systematisoitua ja analysoitua välitettäväksi eteenpäin.

6 Hankkeen hallinnointi

Toiminnan koordinoinnista ja käytännön yhteydenpidosta toimijoiden välillä vastaa ViaDia Pirkanmaa ry, jota avustetaan myös 30 % työpanoksesta aiheutuviin henkilöstökustannuksiin. Hankkeen taloushallinnoinnista ja kokonaisuuden hallinnoinnista vastaa Tampereen kaupunki sekä jokainen osatoteuttaja oman toimintansa osalta.

6.1 Hankkeen toimijat ja organisoituminen

Hankkeeseen osallistuvat ruoka-aputoimijat ovat lueteltuna seuraavassa kunnittain. Osatoteuttajien toiminta kattaa Pirkanmaan hyvinvointialueen kunnat kohtalaisen hyvin. Valtionavustusta käytetään tukemaan niitä ruoka-aputoimijoita, joilla on ilmoituksia vuoden 2023 aikana Ruoka-apu.fi:ssä. Valtionavustusta siirretään osatoteuttajille toiminnan laajuuden ja saadun valtionavustuksen suuruuden mukaisesti.

Hankkeelle myönnetty valtionavustus on 184 020 euroa. Käyttäjille siirrettävä valtionavustus perustuu vuoden 2023 asiakasmääriin. Mikäli hankkeen aikana ilmenee muutoksia joko uusien toimijoiden mukaan tulemisessa tai hakuvaiheessa olevien toimijoiden kustannuksissa, hankkeen ohjausryhmän hyväksynnän jälkeen tehdään rahoittajalle muutoshakemus. Valtionavustukselle määritellyn maksatuksen ajankohdan vuoksi osalle toimijoista aiheutuu alkuvuodesta talousvaikeuksia, minkä vuoksi hankehallinnoija hakee avustuksenakkoa sosiaali- ja terveysministeriöltä.

Osatoteuttajat ja niille siirrettävä valtionavustus:

Nokian helluntaiseurakunta ry (0218117-5) 7816,40 euroa

Vilppulan Nuoli ry (3129938-3) 2363,79 euroa

Sinun Seurakuntayhdistys Ry (3083878-728900) 28031,22 euroa

Suomen Pelastusarmeijan säätiö sr / Tampereen osasto (0116985-2) 311,31 euroa

Lähimmäisenrakkaus ry (3184375-6) 9703,11 euroa

Suomen Punainen Risti Tampereen osasto (0282758-9) 48818,80 euroa

Nauha ry (0276697-4) 25827,80 euroa

ViaDia Pirkanmaa ry (2634159-1) 61147,57 euroa

Hankkeelle muodostetaan ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimii hankkeen hallinnoija (Tampereen kaupunki). Ohjausryhmään kutsutaan hallinnoijan toimesta osatoteuttajien edustajat (8 kpl) sekä rahoittajan, Ruoka-apu.fi:n ja Pirkanmaan hyvinvointialueen edustajat.

Hankkeessa tehdään yhteistyötä Kirkkopalveluiden Ruoka-apu.fi -toiminnan kanssa. Yhteistyö sisältää verkostoyhteistyötä, asiantuntijaosaamisen vaihtoa ja viestinnällistä yhteistyötä. Hankkeen toimijat ilmoittavat ruoka-apatapahtumistaan Ruoka-apu.fi-palvelussa. Hankkeessa hyödynnetään Ruoka-apu.fi:hin kertyvää seuranta- ja tilastotietoa ruoka-aputoiminnan kehittämistyössä sekä kannustetaan toimijoita raportoimaan toiminnastaan palvelun kautta. Ruoka-apu.fi antaa konsultaatiotukea ja tuottaa yhdessä hankkeen kanssa ajankohtaisia ja hyödyllisiä sisältöjä alueellisiin verkostotapaamisiin. Ruoka-apu.fi osallistuu hankkeen eri työryhmiin.

Pirkanmaan hyvinvointialue, Pirha, osallistuu hankkeeseen etsivän sosiaalityön, yhteisösosiaalityön ja rakenteellisen sosiaalityön menetelmillä.

6.2 Hankkeen resurssit

Hankkeeseen resurssit osoittavat kukin hankkeeseen osallistuva ruoka-aputoimija sekä Tampereen kaupunki hankkeen hallinnoinnin osalta. ViaDia Pirkanmaa ry vastaa toiminnan koordinaatiosta ja toimijoiden yhteistyön mahdollistamisesta. Tampereen kaupunki vastaa koko hankkeen talouden seurannasta ja toiminnan tavoitteiden saavuttamisesta.

Ruoka-aputoimijat osoittavat hankkeen toiminnan kannalta olennaiset resurssit. Osalla toimijoista on ruoka-aputoiminnan kannalta olennaisia toimitiloja, kalustoa ja laitteistoja, joiden kustannukset on hankkeen osalta sisällytetty rahoitushakemukseen. Lisäksi mahdolliset valmistus- ja logistiikkakustannukset sisältyvät haettuun avustukseen. Pirkanmaalla etäisyydet voivat olla varsin pitkiä, ja ruokaa voidaan noutaa hyvinvointialueen ulkopuolelta. Tämä lisää merkittävästi matkakustannuksia. Ruuan ostamisesta aiheutuvia kustannuksia ei hyväksytä avustettaviin kustannuksiin.

Ruoka-aputoiminta ja ruuan jako perustuu suurilta osin vapaaehtoistyölle. Käytännön työ ruoka-apua tarvitseville pyörii vapaaehtoisvoimin. Rahoittajan ohjeen mukaan osatoteuttajat eivät ole sisällyttäneet henkilöstökustannuksia hakemukseen lukuun ottamatta ViaDia Pirkanmaa ry:n koordinaatiosta aiheutuvia henkilöstökustannuksia. Vapaaehtoistyössä erilaiset kannustimet ovat kuitenkin tärkeitä, jotta toiminta jatkuisi tulevaisuudessa.

6.3 Viestintä

Hankkeen hallinnoija vastaa hankkeen yleisestä viestinnästä kaikille osatoteuttajille ja rahoittajalle. Viestintäkanavoina toimivat sähköposti ja tarvittaessa osatoteuttajien omat kanavat. Hankkeen toimijat päättävät esimerkiksi yhteisen Teams-kanavan käyttöönotosta. Hankkeesta voidaan viestiä myös Tampere.fi-sivustolla asukkaille ja sidosryhmille. Pirkanmaan hyvinvointialue viestii toiminnasta sosiaalihuollon tarpeessa oleville asiakkaille ja sidosryhmille.

Hyvinvointialue ja kunnat yhdessä viestivät sisäisesti aiheesta hankkeen tuottamien tiedotteiden avulla. Hankkeen hallinnoija kokoaa yhteistyössä koordinoivan tahon kanssa tietomateriaalia toimijoilta sekä ruuan jakajien ja sidosryhmien että rahoittajan käyttöön. Tämä edellyttää säännöllistä vuorovaikutusta ruuan jakajien kanssa. Ruuan jakelijat ilmoittavat ruuan jaosta ja muusta toiminnasta omissa viestintäkanavissaan ja [ruoka-apu.fi](https://www.ruoka-apu.fi) -sivujen kautta.

6.4 Seuranta ja arviointi

Hankkeen tavoitteiden mukaista seurantaan kootaan yhteen seuraavasti (tammi-toukokuu, kesä-elokuu ja syys-joulukuu). Osatoteuttajat tuottavat raportit kehittämishankkeen aikana hankkeen hallinnoijalle, joka kokoaa ohjausryhmälle seurantaraportin.

Hankkeessa seurataan:

- Ruokapankin kanssa yhteenlaskettuna yli 90 % alueen kaupoista on katettu hävikkiruuan osalta hankkeen päättymiseen mennessä. Toimijoiden raportointi hallinnoijalle.
- ruuan jakelijat saavat avustusta ruokamäärien/asiakkaiden suhteessa. Toimijoiden raportointi hallinnoijalle.
- Hyvinvointialue kohtaa asiakkaita etsivän sosiaalityön menetelmin ja tarjoaa palveluohjausta ruokajonoissa oleville henkilöille. Tarvittaessa heille annetaan etuusneuvontaa tai kerrotaan saatavilla olevista sosiaali- ja terveystalv palveluista. Pirkanmaan hyvinvointialueen raportointi hallinnoijalle.
- Kaikki hankkeen toimijat ovat mukana [ruoka-apu.fi](https://www.ruoka-apu.fi) -sivuilla ja verkostossa. Hallinnoija tarkastaa tilanteen yhteistyössä ruoka-apu.fi -toimijan kanssa.
- Hankkeen toimijat kehittävät seurantaansa ruoka-avun kilomäärinä ja sitä seurataan alueellisesti. Osatoteuttajat seuraavat ja raportoivat hallinnoijalle.
- Asiakkaiden/jaettujen ruokakassien määriä, jaetun ruuan paino sekä alueellinen kattavuus. Osatoteuttajat raportoivat hallinnoijalle.

Arvioinnissa kehitetään myös asiakaskokemuksen mittaamista ja Pirkanmaan hyvinvointialueella toimintaan liittyvää seurantaan.

6.5 Riskit ja niihin varautuminen

Riskin kuvaus	Seuraus, jos riski toteutuu	Toimenpiteet riskin poistamiseksi tai pienentämiseksi	Vastuutaho (ohjausryhmä, projektipäällikkö, hanketyöntekijä...)
Hankekumppanina toimiva yhdistys ei löydä riittävästi vapaaehtoisia toteuttamaan ruokajakelua.	Toiminta päättyy ko. hanketoimijan osalta.	Vapaaehtoistyön merkityksen näkyvyyden ylläpito ja aktiivinen viestintä. Tiivis yhteistyö hanketoimijan ja vastuutahon välillä, mediayhteistyön vahvistaminen.	Ohjausryhmä ja hallinnoija, koordinaattori ja kaikki osatoteuttajat.
Ruokapankin rahoitus ja jatko (ei ole mukana rahoitushaussa).	Keskeinen toimija ruoka-avun toteutuksessa joutuu supistamaan toimintaansa, mikä vaikuttaa kaikkiin ruoka-aputoimijoihin.	Ruokapankin merkityksen esiin tuominen ja rahoituksen varmistaminen. Avoin yhteydenpito rahoittajan kanssa.	Ohjausryhmä. Hankkeen hallinnoija ja toiminnan rahoittajat.
Hävikkiruuan saatavuus heikkenee.	Jaettavissa olevan ruuan määrä vähenee ja valikoima tulee suppeaksi. Joudutaan ostamaan ruokaa.	Hävikkiruuan verkoston kattavuuden vahvistaminen hankkeen aikana.	Ohjausryhmä, koordinaattori, elintarvikeliikkeet ja tuottajat.
Kustannusten kasvun rahoittaminen.	Mikään taho ei pysty ottamaan kokonaisvastuuta kustannuksista, ja ruoka-aputoiminta muuttuu satunnaiseksi.	Kehitetään toimintamalli, jossa eri toimijat rahoittavat ruoka-apua Pirkanmaalla.	Ohjausryhmä. Toiminnan rahoittajat, kunnat ja hyvinvointialue.
Työpanos ruoka-aputoiminnassa vähenee.	Ruoka-aputoiminnassa mukana olevien työntekijöiden määrä vähenee olennaisesti. Kuntouttava työtoiminta vähenee ja palkkatuen uudistus heikentää osallistumista.	Varmistetaan kuntouttavan työtoiminnan kanssa tehtävä yhteistyö ja palkkatuen hyödyntäminen. Vapaaehtoistoimijoiden mukaan saaminen.	Osatoteuttajat. Ohjausryhmä.